

ONDERZOEKS- EN
ADVIESBUREAU

Auteur:

Hoeven St Jan de Doperkerk en pastorie St Janstraat 38 en 40

Bouwhistorische verkenning

BAAC Rapport B-18.0106

Definitief rapport 20 mei 2018

Gegevens van het onderzochte pand:

St Janstraat 38 en 40

4741 AR Hoeven

Eigenaar: Rooms Katholieke Parochie H. Bernardus van Clairvaux

Rijksmonumentnummer (kerk): 521566

Gemeentelijks monumentnummer (pastorie): D 3552

Kadastraal nummer: Hoeven D 1106

ISSN:

Redactie:

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en/of BAAC bv.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 6
2. (Bouw)geschiedenis	p. 9
3. De draagconstructie	p. 13
4. Het exterieur	p. 20
5. Het interieur	p. 26
6. Waardering	p. 35
Bronvermelding illustraties	p. 43

1 Inleiding

1.1 Uitgangspunten

De St. Jan de Doperkerk in Hoeven is in de afgelopen tijd te groot geworden voor de krimpende kerkgemeenschap. Op dit moment bestaat het voornemen om het gebouw voor de Hoevense gemeenschap te behouden en op een bredere wijze in te zetten, waarbij het kerkelijke en bredere gebruik mogelijk worden gecombineerd. In het kader van de planvorming en de toekomstige plantoetsing is er behoefte aan een bouwhistorische verkenning waarin de monumentale waarden van de verschillende onderdelen van het gebouw (nader) worden bepaald. Tijdens de planvorming kan op die manier rekening worden gehouden met deze waarden en in het traject van plantoetsing kunnen de waarden worden afgewogen tegen de met het oog op de herbestemming noodzakelijk geachte en wenselijke veranderingen.

Afbeelding 1: De St. Jan de Doperkerk op de dag van de verkenning.

De St Jan de doperkerk in Hoeven werd in 1928-1929 gebouwd naar plan van de Bredase architect Joh. H. Berben. Het gebouw heeft sinds 2003 de status van rijksmonument. De redengevende omschrijving luidt:

Driebeukige kruiskerk, opgetrokken uit machinale baksteen met rijke bakstenen siermotieven. Zadeldaken met leien en ruberoidleien gedekt, op de viering een rijzige achthoekige toren. Brede houten lijstgoten. De kerk bestaat uit een kort schip van 2 gewelfvakken, voorafgegaan door een orgelgalerij met flankerend klokkentorentje en een driedelig voorportaal. Het transept telt een travee, aan de koorzijde een koortravee van een vak en een lager koor met vijfzijdige sluiting. Schip, transept en koortravee zijn omgeven door een plat afgedekte omgang met zijkapellen. Tegen de omgang links en rechts van de entree zijkapellen onder schilddaken, tegen de transeptomgang uitgebouwde biechtstoelen onder lessenaardak. Het koor heeft een lage krans van zijkapellen met tweezijdige sluitingen. Links en rechts van dit koor sacristieën en nevenruimten onder schilddaken. Het muurwerk van omgang, zijkapellen en nevenruimten heeft

hooggeplaatste in baksteen uitgevoerde spleetvensters met getrapte keperbogen en soms spitsbogen. De ramen zijn gevuld met glas-in-lood en plaatselijk in groepen van drie gekoppeld. Het entreeportaal heeft laag aanzettende spitsbogen en een drietal met smeedwerk versierde deuren onder spitsbogen. Het portaal is ruim opgezet vanwege de autozegeningen in relatie tot de in de kerk levende Christoffeldevotie. Rechts van de ingang een in travertijn en brons uitgevoerde gedenkplaat voor de in 1944 omgekomen kapelaan A. Verhagen. De topgevel van de orgeltravee heeft klimmende nissen met glas-in-loodlichten. Op de hoek van deze travee en de topgevel van het schip een vierkante klokkentoren met tentdak en wijzerplaten in gekleurde tegels. De topgevels van schip, transepten en koor hebben met klimmende nissen een rijzig karakter en worden bekroond met forse in baksteen uitgevoerde kruisen. Ze worden gesteund door haakse luchtbogen. De transeptgevels hebben boven de omgang forse spitsboogramen met vorktraceringen met zes bakstenen ruitvormige vullingen met glas-in-lood van L. Asperslagh. De vieringtoren heeft galmplanken en een hoge spits met bol, kruis en haan. Inwendig is de kerk geheel uitgevoerd in schoon metselwerk in gele baksteen, met versieringen in mozaïek en terracotta. Door de laag aanzettende spitsbogen en de grote breedte van de ruimte ontstaat een centraliserend effect. De betonnen spitsstongewelven van schip, transept en viering zijn afgewerkt met bismortel. Ook de kapsanten zijn in beton gegoten. De processie-omgang heeft houten balkenplafonds. De kapellen en de kooromgang hebben graatgewelven van baksteen. Overal treffen we in de aanzetten van de bogen en gewelven siermetselwerk aan. De vieringkolommen bestaan uit groen gegelazuurd terracotta dat evenals wijwaterbakken geleverd is door de Fa. Van der Lint uit Delft. Op de triomfboog de tekst 'Looft den heer alle volken/Looft hem alle geslachten'. In de kerk ouder meubilair, waaronder een doopvont uit de 19de eeuw, beelden van de H. Familie, Johannes de Doper, de H.H. Harten van Jezus en Maria, Anna, Jozef, Gerardus, Apollonia, Antonius, Theresia en ex-voto's van de H. Bernardusdevotie. Verder een beeld van de H. Bernardus en een beeld van de H. Christoffel (L.J. Thissen 1930). De communiebank in gepolijst zwart marmer en het hoogaltaar in marmer en bronswerk zijn getekend door de architect. De kruiswegstaties en muurschilderingen zijn van Joannes Collette. In de vakken boven de scheibogen mozaïeken van de apostelen en kerkvaders.

De in 1951 opgeleverde pastorie van architect J. Hurks is een gemeentelijk monument categorie 1 waarvan zowel exterieur al interieur zijn beschermd. Op vrijdag 13 april 2018 is de bouwhistorische verkenning van het pand uitgevoerd, alleen de verwarmingskelder is niet bezocht. De verkenning kende een non-destructief karakter, maar geen verdere beperkingen. Tijdens het veldwerk zijn waarnemingen verricht en heeft een fotografische documentatie van het gebouw plaatsgevonden. In aanvulling op het veldwerk zijn de bouwdoSSIers in het West-Brabants archief geraadpleegd.

1.2 Bouwhistorisch onderzoek

Bouwhistorici analyseren de draagconstructies, de gevels én het interieur van historische gebouwen. Vormen, materialen en bouwtechnieken hebben veelal tijdsgebonden eigenschappen die door de bouwhistoricus worden herkend. Daardoor wordt het voor de bouwhistoricus mogelijk om inzicht te geven in de wijze waarop het pand werd gebouwd, en hoe het daarna door verbouwingen is getransformeerd in het gebouw zoals dat tegenwoordig is.

Het nut van het bestuderen van constructies, structuren en afwerkingen is primair het vergroten van kennis omtrent het bouwen in het verleden. Die kennis is in brede zin noodzakelijk om op verantwoorde wijze met gebouwd erfgoed in Nederland om te gaan. Daarbij valt niet alleen te denken aan restauraties maar ook aan verbouwingen.

De kennis over het historische bouwen stelt de bouwhistoricus ook in staat om bij objectgericht onderzoek uitspraken te doen ten aanzien van de monumentale waarde, van het object als geheel en van de onderdelen waaruit het is samengesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de *richtlijnen voor*

bouwhistorisch onderzoek (2009) waarin als toetsingscriteria de mate van authenticiteit en zeldzaamheid zijn genoemd. De door de bouwhistoricus vervaardigde rapportage met waardering en waardenstellingen kunnen gebruikt worden door architecten en planontwikkelaars ter inspiratie voor noodzakelijk geachte ontwikkelingen en door overheden en monumentencommissies om de rapporten en verbouwplannen te toetsen.

1.3 Monumentale waarde en monumentenbeleid

Het besef dat er door de overheid moet worden gestreefd naar het behoud van het gebouwde erfgoed met als doel deze objecten als nalatenschap van voorouders te behouden tegen sloop, is in de tweede helft van de negentiende eeuw ontstaan. Dit besef resulteerde in 1875 in het oprichten van de afdeling Kunsten en Wetenschappen bij het Departement van Binnenlandse Zaken. Wetgeving met als doel bescherming te bieden aan het gebouwde erfgoed zou nog lang op zich laten wachten. Na de Tweede Wereldoorlog kwam er de Tijdelijke Wet Monumentenzorg waarin stond dat onroerende zaken vermeld in de Voorlopige lijst der Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst (1908-1933), niet mochten worden gesloopt of veranderd zonder toestemming van de minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen. De eerste 'echte' monumentenwet werd pas in 1961 van kracht. Daarin werd een definitie opgenomen voor een (beschermde) monument, namelijk: alle vóór ten minste vijftig jaar vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde. In 1965 waren 1784 rijksmonumenten geregistreerd. Tegenwoordig zijn er in Nederland zo'n 63.000 rijksmonumenten.¹ Aanwijzing van een gebouw als rijksmonument is tegenwoordig een zeldzaamheid. Lange tijd lag de verantwoordelijkheid voor het aanwijzen van monumenten bij het Rijk. Dit veranderde in 1988 toen de monumentenzorg werd gedecentraliseerd. Veel gemeenten ontwikkelden een eigen erfgoedbeleid, wat vaak gepaard ging met de aanwijzing van gemeentelijke monumenten. Hoeveel gemeentelijke monumenten er in ons land zijn, is door verspreide registratie niet bekend, schattingen gaan uit van ongeveer 55.000 stuks.

De term monument is voor gebouwde erfgoed nogal abstract in de zin dat zij zich moeilijk laat definiëren, anders dan zijnde een juridische status met bescherming tot doel. Het woord monument is een afgeleide van het Latijnse *monumentum*, dat gedenkteken betekent. In relatie tot het gebouwde kan dit vrij vertaald worden als een 'herinnering aan': een bouwwijze, architectuur, gebruik (cultuur) of historische gebeurtenis. Ook de term waarde heeft iets abstracts, omdat waarde (geen grootheid) vaak sterk persoonsgebonden is. Wat voor de één veel betekenis heeft, kan door een ander als rommel worden ervaren. In de context van gebouwde erfgoed wordt waarde gedefinieerd als term voor wat de samenleving als geheel belangrijk vindt, vaak met het oog op de eigen cultuur en identiteit.

De door BAAC opgestelde waardering is een zo objectief mogelijke waardering, uitsluitend gebaseerd op de gegevens die in deze rapportage zijn gepresenteerd. Objectiviteit wordt nagestreefd door de waardering niet alleen op te stellen, maar door drie bouwhistorici samen. Verder is het van belang te vermelden dat ter voorkoming van subjectiviteit aspecten als de bouwtechnische toestand, gebruikersbelangen, ontwerpoverwegingen en economische aspecten buiten beschouwing zijn gelaten. In het traject van ontwikkeling dienen de hier genoemde aspecten afgewogen te worden tegen de op bouwhistorische gronden opgestelde waardering in deze rapportage. Naarmate monumentale waarden hoger zijn, zal men met meer kracht van argument moeten kunnen verdedigen dat aantasten er van nodig en toelaatbaar is. Het kan dus zo zijn dat bouwtechnische omstandigheden, economische belangen of bijvoorbeeld

¹ <http://erfgoedmonitor.nl/indicatoren/gebouwde-rijksmonumenten-aantal>.

duurzaamheid er toe leiden dat monumentaal hoog gewaardeerde onderdelen van het object verdwijnen. De beoordeling en afweging is te maken door de toetsende instanties.

1.4 De waarderingsmethodiek - leeswijzer

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* (2009) wordt ten aanzien van het bepalen van de monumentale waarde onderscheid gemaakt in drie gradaties, te weten; hoge monumentale waarde, positieve monumentale waarde en indifferente monumentale waarde. De begripsbepalingen in de richtlijnen laten echter veel onduidelijk. Vast staat dat bij alle drie de gradaties sprake is van monumentale waarde. Indifferente monumentale waarde dient namelijk te worden toegekend aan elementen die van relatief weinig belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object. De richtlijnen laten geen ruimte om elementen aan te duiden die volstrekt van geen betekenis voor de structuur en/of het object zijn. BAAC hanteert derhalve een vierde gradatie; geen monumentale waarde. In deze categorie zullen in principe elementen worden geplaatst die - relatief - recent zijn aangebracht, met dien verstande dat daarop uitzonderingen denkbaar zijn (bijvoorbeeld restauratiewerk, reconstructiewerk of een duidelijk aantoonbare toegevoegde kwaliteit). Deze elementen zijn veel voorkomend. Het is ook mogelijk dat ze een aantasting zijn van de onderdelen met een hogere monumentale waarde.

Positieve monumentale waarde dient volgens de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* toegekend te worden aan elementen die van belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object. Hoge monumentale waarde moet worden toegekend aan zaken die van cruciaal belang zijn voor de structuur of de betekenis van het object. Deze definities laten ruimte voor interpretatie doordat het onderscheid tussen 'van belang' en 'van cruciaal belang' niet zijn gegeven. BAAC geeft het verschil in definitie inhoud door positieve monumentale waarde als basiswaarde te beschouwen en hoge monumentale waarde toe te kennen wanneer sprake is van een bijzondere of uitzonderlijke situatie.

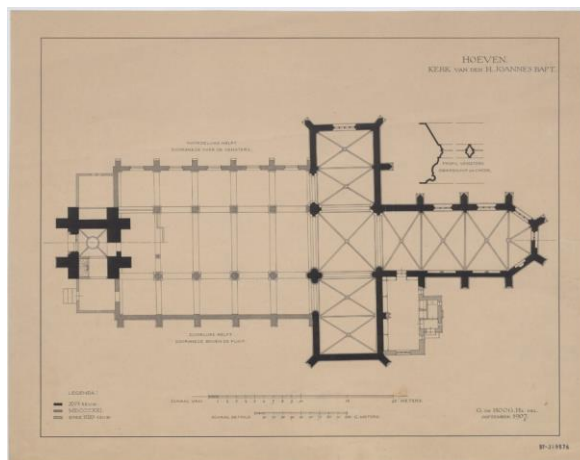
In het hoofdstuk 'waardering en waardenstelling' zal uitvoerig worden ingegaan op de definitie van de toetsingscriteria en de waardencategorieën om ervoor te zorgen dat eigenaren, planvormers en plantoetsers in onderling onderhoud de termen eenduidig hanteren. Tevens wordt een vertaalslag gegeven van de vastgestelde monumentale waarden naar praktische handvaten met het oog op mogelijke ingrepen.

2 (Bouw)geschiedenis

Hoeven wordt voor het eerst in 1282 als plaats genoemd. Arnoud van Leuven, heer van Breda, laat een acte opstellen waarin de verkoop van 100 hoeven (een oppervlaktemaat van circa 12 hectare) woeste grond aan de Sint-Bernardusabdij te Hemiksem (B) wordt vastgelegd. De monniken zorgden voor de ontginning van de moerassige veenbodem en heidegronden. Ten westen van de Halderberg, waar nu het conferentiecentrum en priester- en diakenopleiding van het bisdom Breda zetelt in het vroeg 20^e-eeuwse gebouw van de hand van P.H.J. Cuypers, bouwden zij een hoeve op de hooggelegen Bovendonk.

Afbeelding 2: uitsnede uit de kadastrale minuut van 1826. Links ligt het grootseminarie Bovendonk, rechts het dorp Hoeven met direct rechts van de Sprengweg de gemeente Etten en Leur. De middeleeuwse kerk ligt aan het begin van oude Dorpsstraat (de huidige St. Janstraat) en is op het oosten georiënteerd. De huidige St. Jan de Doperkerk ligt op het middelste grote perceel tussen het dorp en het seminarie.

Afbeelding 3: plattegrond uit 1907 van de middeleeuwse kerk.

Hoeven maakte tot 1310 deel uit van de parochie Gastel. Aan het einde van de middeleeuwen werd naast de splitsing van de Sprangweg en de St. Janstraat een bakstenen parochiekerk met kruisvormige plattegrond gebouwd. Deze was tussen 1648 en 1800 in gebruik bij de plaatselijke hervormde gemeente. Hierna gebruikt de Rooms-Katholieke parochie de kerk weer. Het was daarbij nodig om het koor te herstellen, dit werd in 1821 voltooid. In 1884 wordt een onder supervisie van P.H.J. Cuypers nieuw gebouwd koor gewijd. Met de bouw van de St. Jan de Doperkerk, op een andere locatie, wordt de middeleeuwse kerk overbodig en komt leeg te staan. Na eerder verval raakt de kerk in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd. In 1953 wordt het gebouw gesloopt.

Afbeelding 4: foto uit 1940 van de middeleeuwse kerk.

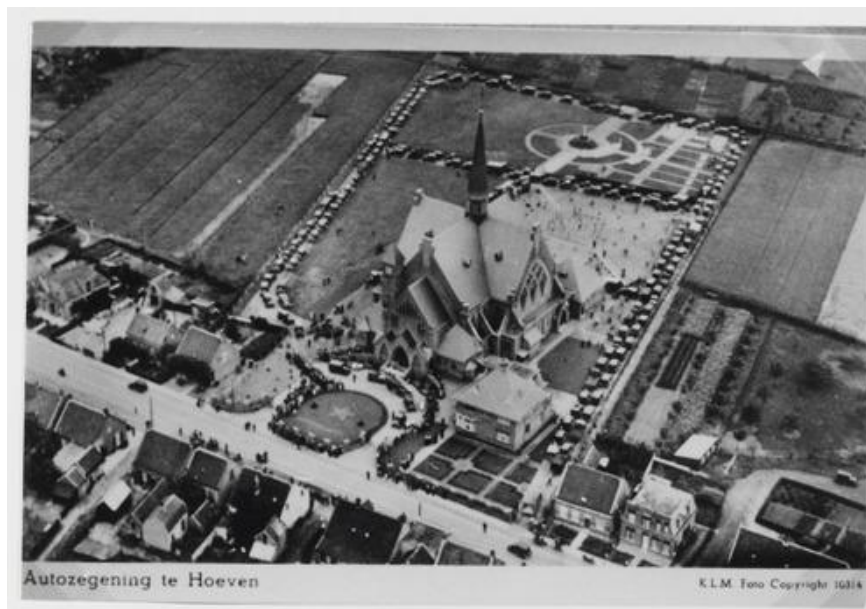
Afbeelding 5: Opname uit 1953 met de reeds voor een aanzienlijk deel gesloopte middeleeuwse kerk.

Op 14 maart 1928 verleend de gemeente Hoeven vergunning voor de uitvoering van het ontwerp van de Bredase architect Joh. H. Berben. Deze architect ontwierp ook de St. Theresiakerk en Christus Koningkerk in Breda en de St. Martinuskerk in Rucphen. Beide Bredase kerken zijn overigens reeds gesloopt. De kerk wordt gebouwd door de firma C. Buckens te Standaardbuiten en de NV Albouw uit Breda. Tijdens de bouw wordt het oorspronkelijke ontwerp vereenvoudigd, dit betreft met name de vieringtoren.

Afbeelding 6: de bouw van St. Jan de Doperkerk vanuit het oosten (circa 1928).

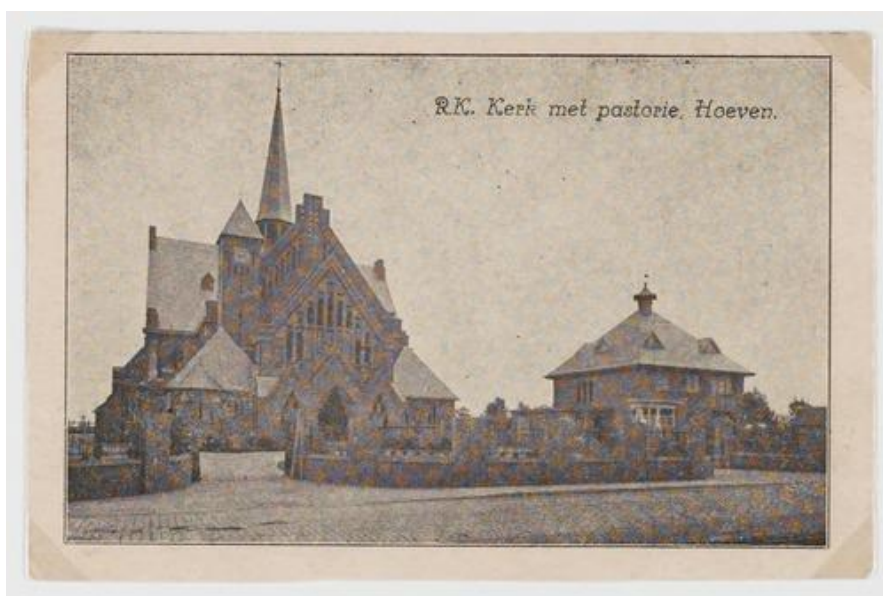
De locatie van de kerk was mede bepaald door de in 1927 door pastoor J. de Hoog opgestarte autozegening. Deze vond voor de voltooiing van de kerk plaats bij het grootseminarie, maar was na de oplevering van de kerk mogelijk op een speciaal hiervoor ingericht hoefijzervormig ruim voorplein. Er was zelfs een traject over het hele perceel van de kerk aangelegd om de begraafplaats heen zodat de verkeersstroom in goede banen kon worden geleid.

Afbeelding 7: Luchtfoto van de autoinzegening in 1928 (sic) bij de in aanbouw zijnde kerk.

De autozegening was een reactie op het toenemend aantal slachtoffers van het groeiende gemotoriseerde verkeer. Pastoor De Hoog richtte in navolging van Roermond een Christoffelbroederschap op. Christoffel is de schutspatroon van de reizigers, op zijn feestdag op 25 juli vonden de autozegeningen plaats. Later verschoof dit vanwege de vakantie-uittocht naar 24 juni. Direct rechts van de ingang van de kerk is een altijd opengestelde Christoffelkapel die aan de autozegeningen is gerelateerd.²

Tegelijk met de kerk werd een forse pastorie gebouwd die door middel van een gang met de kerk was verbonden. De vergunning hiervoor werd op 25 september 1928 verleend. De pastorie was geen lang leven beschoren. Vanwege forse oorlogsschade die zij in 1944 opliep werd zij gesloopt. In 1951 wordt een nieuwe door de Roosendaalse architect J. Hurks ontworpen pastorie in gebruik genomen.

Afbeelding 8: de kerk en pastorie in 1939.

Afbeelding 9: de naoorlogse pastorie.

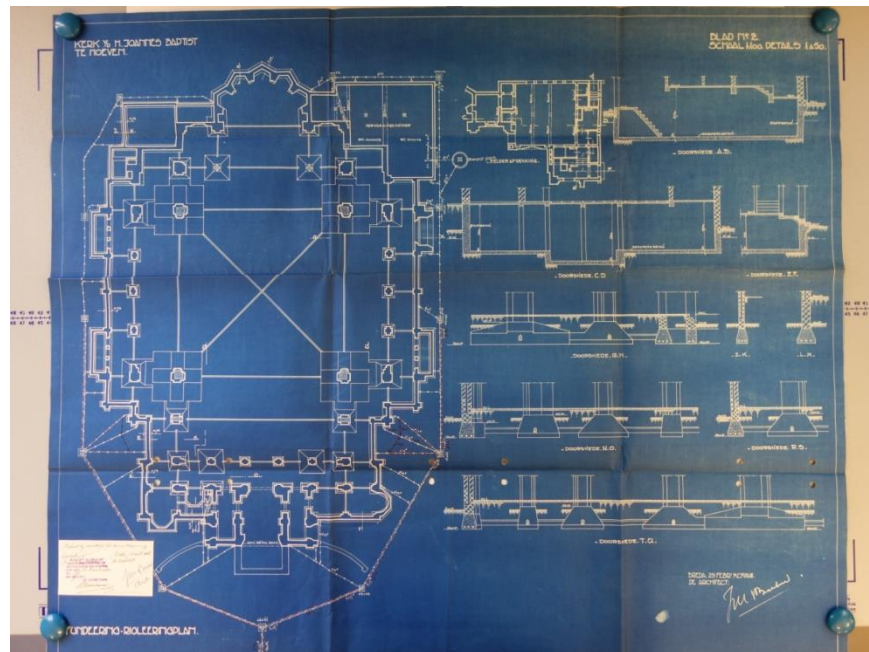
² <http://www.meertens.knaw.nl/bedevaart/bol/plaats/342> zoals geraadpleegd op 1 mei 2018.

3

De draagconstructie

3.1 Het fundament en de vloeren

Op basis van de bestektekeningen kan worden bepaald dat de kolommen van de kerk allemaal zijn gefundeerd op een poer van gewapend beton. Op plaatsen waar de krachtenafdracht de buitengevel bereikt zijn eveneens poeren geplaatst. De poeren onder de vier vieringpeilers zijn zowel recht als kruislings aan elkaar verbonden. De aanlegdiepte is 1,6 meter beneden vloerpeil. De muren en de treden van het priesterkoor zijn op tussenliggende funderingsbalken van gewapend beton geplaatst.

Afbeelding 10: bouwtekening met funderingsplan.

De verwarmingskelder onder de sacristiën heeft een hoogte van 2,7 meter en ligt circa 1 meter onder vloerpeil. De bovenzijde is gedekt met een gewapende betonvloer.

De vloeren in het kerkgebouw zijn uitgevoerd in gewapend beton. Hierop liggen gebakken tegels in mortel. In de kerk zijn deze 20x20 cm groot en brengen donkere tegels een raster aan tussen de verder bruinrode tegels. Een aanzienlijk deel is vervangen. De banken staan op houten vlonders los op de vloer. De vloer van het koor is eveneens afgewerkt met gebakken tegels die in mortel zijn gelegd. De vloer bestaat uit een toepassing van bruinrode tegels van 15x15 cm in blokken van vier omzoomd door banden van twee tegels breed van 5x5 cm in de kleuren geel, turkoois en zwart in een willekeurig patroon.

De vloeren van de nevenruimtes ter linker en rechterzijde van het koor zijn met vloerbedekking bekleedt.

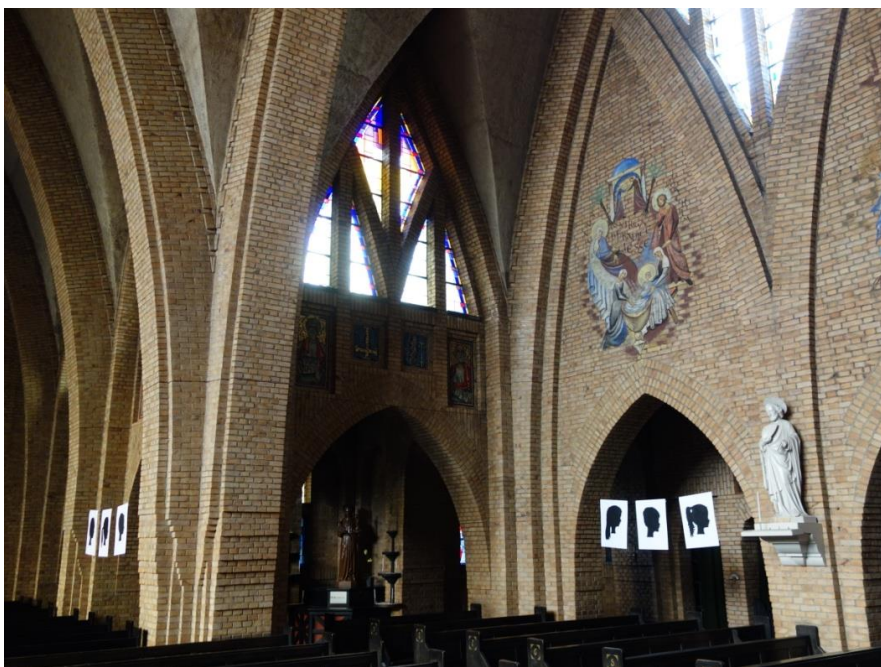
De pastorie heeft eveneens een fundering van gewapend beton. Onder de keuken liggen de kelders met twee koekoeken van de eerdere pastorie. Op de fundering ligt een vloer van gewapend beton die met gebakken tegels is gedekt. De tegels verschillen per ruimte.

Afbeelding 11: de tegelvloer in het koor aan de rechterzijde. Op de achtergrond de gemetselde plint van paarse baksteen.

3.2 Opgaande werk

Het opgaande metselwerk boven de vloer is de eerste tien lagen opgetrokken in harde klampstenen in een donkerpaarse kleur, in het koor betreft dit vijf lagen. Hierna gaat het verder in een gele steen. De onderste lagen kennen zowel liggend als staand toegepaste stenen. In het opgaande werk is een kettingverband toegepast, de stenen meten 5,5x9,5x20,5 cm met een tienlagenmaat van 62 cm. Het metselwerk heeft een spouw. Het binnenblad is halfsteens, het buitenblad daarvan is op sommige plekken steens, op andere halfsteens. Het werk is terugliggend gevoegd met grijze mortel.

Afbeelding 12: de voet van de linker vieringpijler vanaf de entree. Aan de rechterzijde de pijlers die het metselwerk van de gevels dragen.

Op de fundering staan spanten van gewapend beton die geheel met metselwerk zijn bekleedt. Bij de vier vieringpijlers en de deuren van de hoofdentree zijn granieten neuten geplaatst tussen het donkerpaarse en gele metselwerk. Aan de voet van de vieringpijlers trapt het metselwerk een aantal keren naar buiten, op de hoeken van de pijlers springt het een halve steen terug. Bij de verdere pijlers ontbreekt dit laatste. De gevels zijn geheel in metselwerk opgetrokken. De breedte wordt verdeeld door kleinere pijlers met gemetselde scheibogen ertussen, hierboven zijn spitsboogvormige vlakken gemetseld waarin ook de vensters zijn geplaatst.

De buitenzijden van de gevels zijn net als binnen in een kettingverband met een gelijke maatvoering gemetseld. Het werk is platvol gevoegd met grijze mortel. De gevels kennen een gelijke opbouw waar in spitsboogvormige verdiepte velden de vensters en deuren zijn geplaatst. De ramen zijn aan de onderzijde voorzien van een gemetselde vensterbank. De vier gevels van de traveeën hebben onder de daklijn klimmende smalle hoge spaarvelden. In de top zijn hierin vensters geplaatst die licht laten vallen in de ruimte tussen het gewelf en de kap (deze ontbreken alleen aan de rechterzijde boven het koor). De gevels worden gesloten met een zware rollaag die vijf maal naar buiten trapt. In de top van de gevels is een gemetseld fors kruis aangebracht. De gevel van het voorportaal kent een gelijke opbouw, waarbij de vensters breder en hoger zijn.

Elke travee heeft aan de buitenzijde forse gemetselde luchtbogen, waarbij op de hoeken ook dwars op de travee luchtbogen zijn geplaatst. De luchtbogen dragen af op gemetselde steunberen die in de gevel zijn opgenomen.

De kleine toren aan de linkerzijde van het voorportaal is geheel gemetseld.

Afbeelding 13: de buitengevel van het linker dwarsschip. De zes spitsboogvormige vensters zijn van binnenuit zichtbaar. In de klimmende fries zijn vier smalle vensters geplaatst die licht onder kap toe laten.

De pastorie heeft gemetselde spouwmuren met een halfsteens buiten- en steens binnenblad. De bruinrode stenen hebben een formaat van 5,5x10x21 cm en een tienlagenmaat van 64,5 cm en zijn in wild verband gemetseld. Het uitspringende portaal voor de voordeur heeft twee overhoeks gemetselde steunbeertjes met natuursteen blokken bij de versnijdingen. De zijgevels worden gesloten met vlechtwerk. De voor- en achtergevel sluiten met een pseudo-hoofdgestel bestaand uit een tufstenen lijst met hierboven diagonaal geplaatst siermetselwerk.

3.4 De dakconstructies

Het gebouw bezit verschillende dakconstructies. De voornaamste is het zadeldak boven de kerkruimte. Zowel op de muren als op het gewelf dragen betonnen balken betonnen kaspanten. Hierop liggen tegen ijzeren hoeklijnen houten gordingen die de dakhuid dragen. De gordingen liggen op een slof en zijn daar aan gekoppeld met ijzeren stropen.

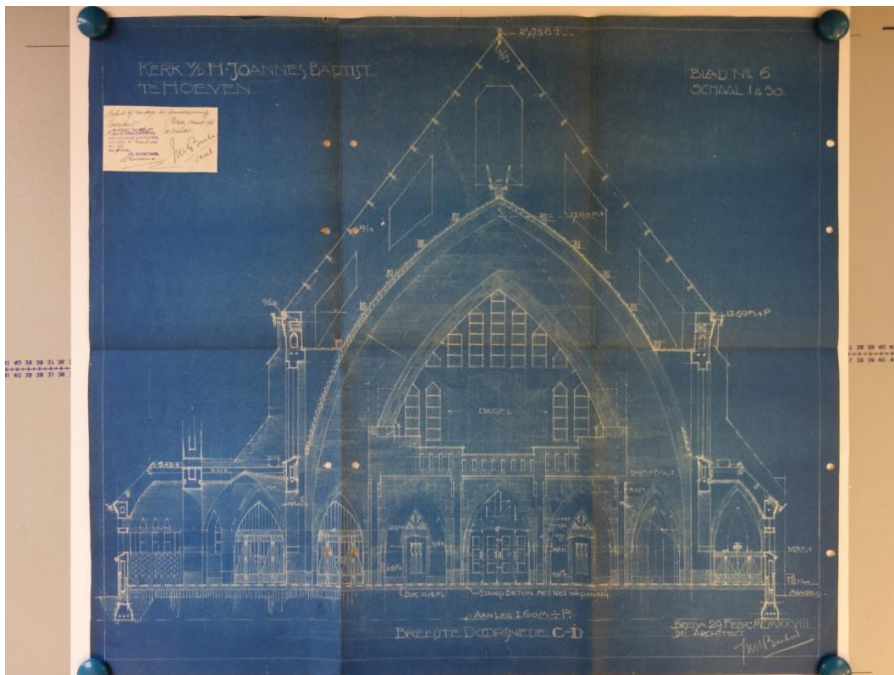
Afbeelding 16: de afdracht van de betonnen spantconstructie op het gewelf en de muur. Op het spant liggen houten gordingen.

Boven de viering ontmoeten vier overhoeks geplaatste hoge betonnen ribben elkaar in het midden in een achthoekige ring die de basis vormt van de hier op staande vieringtoren. Met draadeinden is de verder houten constructie van de spitse vieringtoren aan de betonnen achthoek vastgemaakt. De vensters in de traveeën zijn met steekkappen in het zadeldak aangebracht.

De sacristie aan de rechterzijde naast het koor heeft een tentdak met aan de achterzijde een dakhuis met afgewolfde zadeldaken, de ruimte aan de linkerzijde van het koor heeft twee afgewolfde zadeldaken met een zakgoot ertussen. Aan beide zijden van de entree bevindt zich een tentdak. De toren heeft dit ook. De entree zelf heeft drie parallelle zadeldaken met aan de buitenzijden een steekkap.

Boven de omgangen zijn platte daken aangebracht en langs de omgangen zijn biechtstoelen uitgebouwd die een lessenaarsdak hebben. Al deze kleinere daken hebben een houten draagconstructie, waarbij de gordingen ondersteund worden door een Hollands kaspant en hoekkepers. Elk dakvlak boven de kerk bezit een dakkapel met steekkap die toegang tot het dak verleent. Alle dakvlakken zijn van veiligheidshaken voorzien.

De platte daken zijn met bitumen gedekt. Alle hellende daken zijn bekleedt met beschot en gedekt met natuurstenen leien in Maasdekking. De nok en eindgevels zijn met lood bekleed, de goten met zink.

Afbeelding 17: Bouwtekening met dwarsdoorsnede van de kerk. Op het gewelf liggen betonnen balken die betonnen spanten dragen waarop houten gordingen liggen.

Afbeelding 18: het tentdak met dakhuis van de sacristie. Tevens zijn de twee dakkapellen in de dakvlakken van de kerk en de spitse vieringtoren te zien.

Het hoofdvolume van de pastorie heeft een zadeldak dat op de gevel in een bakgoot eindigt. Op de zijgevels vallen kantpannen over het metselwerk. Aan de achterzijde is een dakkapel met een lessenaardak geplaatst. De wangen zijn bekleedt met harde dakshingles, de boeidelen en waterborden zijn van cementvezel platen (bedoeld voor golfplaten). In de top van beide zijgevels steekt een schoorsteen door het dakvlak. Het voorportaal, de keuken, berging en verbindingsgang naar de kerk vallen onder drie flauwere zadeldaken die elkaar

haaks ontmoeten. Het dakvlak steekt over het metselwerk en eindigt in een zinken mastgoot. Aan de zijde van de berging steekt een gemetselde schoorsteen door het dak. Alle daken zijn gedekt met Opnieuw Verbeterde Holle pannen.

Afbeelding 19: de daken van de pastorie gezien vanuit een dakkapel van de kerk.

4

Het exterieur

4.1 De voorgevel

De voorgevel van de kerk bestaat uit drie elementen die steeds verder van de rooilijn komen te liggen en hoger worden. Het eerste element is de overkapte entree met ruime opening in het midden en twee vensters aan weerszijden. De opening en de vensters hebben dezelfde spitsboogvorm als de grote vensters. De vensters hebben een dubbele gaffeltracering van baksteen die aan de onderzijde is dichtgemetseld, op borsthoogte is er glas in lood in geplaatst.

Afbeelding 20: De samengestelde voorgevel van de kerk. De toenemende hoogte van de gevels hebben door de consequent gebruikt vormen een natuurlijke uitstraling.

Hierachter begint met het tweede element het kerkgebouw, hoewel de twee traveeën diepe voorbouw nog geen deel uitmaakt van de kerkzaal zelf maar ruimte biedt aan de koor- en orgeltribune. De gevel draagt een zadeldak en wordt gesloten met een forse rollaag die op de hoeken vlak aanzet. Het gevelvlak heeft symmetrisch geplaatste smalle hoge nissen waarin aantal glas-in-lood ramen zijn geplaatst. De onderzijden hebben een schuin gemetselde dorpel. Aan beide zijden van de voorbouw verbreedt de gevel zich voor verkeersruimten en een drietal kapellen die onder twee tentdaken zijn gedekt.

De meeste linkse kapel heeft een rechthoekige naar voren springende uitbouw.

Aan de linkerzijde is de toren in de hoek van de voorbouw en de hoogste voorgevel geplaatst. In de toren zijn smalle vensters opgenomen met bovenin twee uit geglazuurde tegels bestaande wijzerplaten van het uurwerk.

Het derde element van de voorgevel is de gevel die de kerkzaal sluit. Deze heeft een gelijke opbouw als de gevel van de voorbouw, maar de spaarvelden met vensters zijn hoger in de gevel geplaatst en er zijn minder en kleinere ramen in opgenomen. De aanzetten van de rollaag zijn rijker gedetailleerd met siermetselwerk. In de top van de gevel is een fors kruis gemetseld dat in het vlak

van de rollaag staat. In het metselwerk zijn 24 verdiepte vierkante velden opgenomen die de kruisvorm accentueren. De afwerking ervan viel niet waar te nemen, maar lijkt te bestaan uit stucwerk.

Afbeelding 21: de plaquette ter gedachtenis van kapelaan A. Verhagen. Daarbij een goed beeld van de opbouw van een vensters in de entree.

Voor de Christophoruskapel is een Mariabeeld in een nis geplaatst. Aan de rechterzijde van de entree is een grote travertijnen plaat met bronzen reliëf geplaatst ter nagedachtenis van de in 1944 omgekomen kapelaan A. Verhagen.

De voorgevel van de pastorie is in vijf traveeën verdeeld. In elke travee zijn gelijke vensters geplaatst: op de begane grond zeslichten die de suggestie van schuiframen wekken, op de verdieping vierlichten. De vensters hebben gemetselde onderdorpels met tufstenen hoekblokken en strekse bogen aan de bovenzijde. In de muuropeningen staan houten kozijnen waarin stalen ramen met enkel glas zijn geplaatst.

4.2 De zijgevels

Beide zijgevels kennen een gelijke opbouw. De eerste twee traveeën van de kerkzaal hebben een gevel die wordt gesloten met een uitkragende muizentand en boeideel op klossen waarop een plat dak rust. De gevel wordt geleed door de steunberen die de luchtbogen dragen. Tussen de luchtbogen zijn spitsboogvormige vensters geplaatst die door bakstenen ribben in zes delen zijn verdeeld. In deze delen is glas-in-lood geplaatst. De gevel kent een zelfde opbouw bij de travee van de dwarsbeuk. De topgevel van de dwarsbeuk heeft eveneens een lage gevel met plat dak die voor de topgevel staat. Aan de rechterzijde van de kerk is hier een biechtstoel uitgebouwd en een uitgang met dubbele deurpartij onder overhuiving analoog aan de entree. Aan de linkerzijde zijn er twee biechtstoelen uitgebouwd. Tussen deze uitbouwen is een zestal smalle lancetvensters met glas-in-lood geplaatst. De gevel boven het platte dak is op een gelijke wijze als de voorgevel gesloten. In de gevel is een grote vensterpartij geplaatst. Deze bestaat uit zes spitsboogvormige vensters die door forse muurdammen zijn gescheiden en door gemetselde ribben zijn verdeeld. De muurdammen hebben natuurstenen aanzetblokken. In de vensters staat glas-in-lood.

Afbeelding 22: de linkerzijgevel van de kerk. Aan de onderzijde de boei langs de omgang en het platte dak daar op, daarboven de vensters in de traveeën en dwarsbeuk.

De rechterzijgevel van de pastorie heeft op de begane grond twee kleine vensters, op de verdieping zijn er drie vierlichten symmetrisch geplaatst net als de twee vierlichten op de zolder. De muuropeningen zijn op gelijk wijze als de voorgevel afgewerkt.

Afbeelding 23: De linkerzijgevel van de pastorie.

De linkerzijgevel is op de begane grond uitgebouwd met een entreeportaal. Voor de voordeur liggen drie gemetselde treden. De opening voor de deur heeft een hardstenen dorpel en neuten en halverwege en bovenin tufstenen blokken die de

licht getoogde rollaag dragen. Rechts van de entree is op de begane grond een gelijk venster als in de voorgevel geplaatst, op de verdieping één en op de zolder twee gelijke vierlichten als aan de voorzijde. Links van de entree zijn er twee vensters van de keuken (in achten verdeeld) en bijkeuken (een vierlicht gelijk aan de voorgevel). Hiernaast staat een deur met twee treden ervoor en vervolgens een gekoppeld venster en drie kleine vensters die licht werpen in de verbindingsgang tussen pastorie en kerk.

Beide zijgevels zijn op de hoeken van de verdieping uitgebouwd om de spatkrachten van de kap op te vangen. Het metselwerk draagt op een tufstenen console.

4.3 De gevels van het koor.

Het koor heeft aan beide zijden een drietal spitboogvormige vensters met glas in lood in de zijgevels en een vijfhoekige sluiting. Tot driekwart van de hoogte zijn hier overhoekse uitbouwen tegen geplaatst waarin smalle lancetvensters met glas-in-lood zijn geplaatst. Al deze gevels worden gesloten met eenzelfde uitkragende muizentand als de andere gevels.

Aan beide zijden van het koor zijn bouwvolumes geplaatst. De zijkapellen van het koor zijn hier inpandig in opgenomen. Aan de rechterzijde de sacristie met in de kelder de stookruimte, aan de linkerzijde een grote kamer, toilet en uitgang. De sacristie heeft een dak dat over de gevels steekt waardoor er geen versiering in de beëindiging is aangebracht. De kelder heeft een deur als toegang en bezit zeven vensters met vierlichten die de ruimte licht verschaffen. De sacristie zelf heeft eveneens een buitendeur die via een verkeersruimte is te bereiken. Aan de achterzijde zijn vijf spitsboogvensters geplaatst met diefijzers er voor, de verkeersruimte heeft vier kleinere smalle vensters die met versnijdend metselwerk sluiten. De bovenliggende zolder heeft een dakkapel met twee vierlichten en een gevel aan de achterzijde met twee vierlichten er in.

De ruimtes aan de linkerzijde van het koor hebben een achttal kleinere spitsboogvensters zonder diefijzers. Er is een buitendeur en een luik dat toegang geeft tot de onderliggende kelder. Ook hier steekt het dak over de gevel en is er geen bijzondere gevelbeëindiging.

Afbeelding 24: de ruimtes ter linkerzijde van het koor met links de buitendeur met achterliggende verkeersruimte en toilet.

De achtergevel van de pastorie heeft op de begane grond een drietal gelijkvormige stalen tuindeuren waar tussen tufstenen aanzetblokken getoogde bogen zijn aangebracht. De dorpels en neuten zijn van hardsteen. Boven de deuren zijn inwendig stalen rolhuizen aangebracht. Op de verdieping zijn hierboven drie gelijke vierlichten geplaatst. Rechts hiervan is een smal venster voor het toilet uitgespaard, een groter negenlicht en een kleiner tweelicht. In de aanbouw zijn binnen de tuinmuur drie kleinere vensters, een vierlicht en deur aangebracht. Buiten de tuindeur zijn er twee openslaande deuren die in een steensponning draaien. Het metselwerk erboven sluit met een getoogde rollaag.

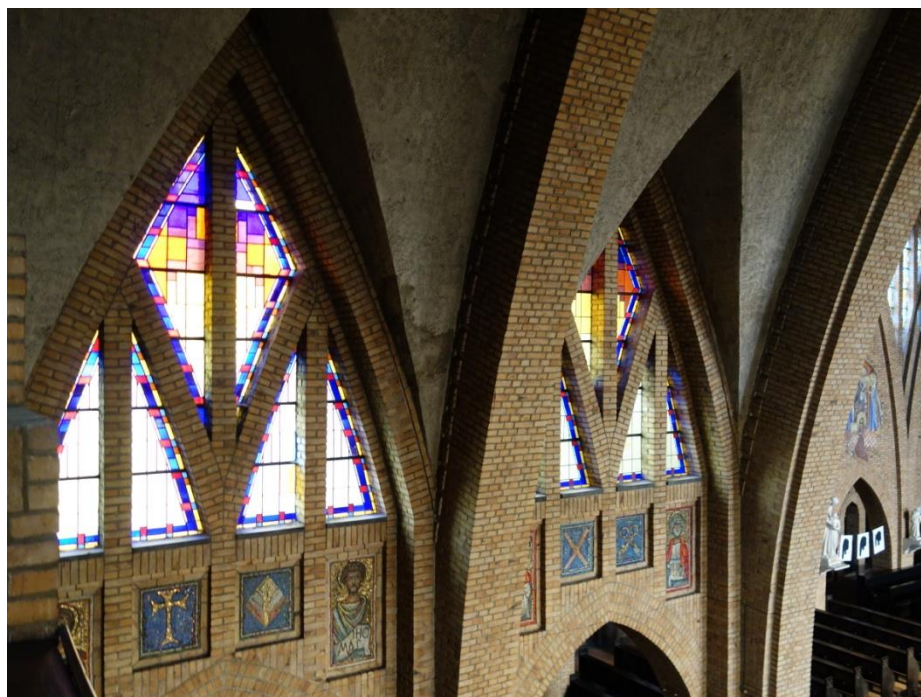
4.4 Deuren en vensters

De deuren rondom het koor zijn alle opgeklampte deuren met spiegelklampen. Het meeste beslag is origineel, op een aantal plaatsen is nieuw veiligheidsbeslag geplaatst. De entree aan de rechterzijde van de kerk heeft eveneens opgeklampte deuren met spiegelklampen, al het beslag is hier ook nog origineel.

Afbeelding 25: de toegang aan de rechterzijde van de kerk. De muizentand die het eerste deel van de gevel sluit loopt boven de entree.

In de entree zijn zwart geschilderde eiken deuren met een diagonaal kruis geplaatst. Het bovenste vlak bevat geel byzantijs glas. In alle vensters is glas-in-lood geplaatst, in de grotere vlakken versterkt met brugstaven. Dit is afkomstig uit het atelier van L. Asperlagh. Op enige plaatsen is dit provisorisch hersteld en er is ook enige schade aanwezig. Het meeste glas is transparant, maar in de traveeën en dwarsbeuk is er ook gekleurd glas in diverse patronen geplaatst.

Afbeelding 26: het glas-in-lood in de eerste twee traveeën aan de linkerzijde. Eronder de mozaïeken van apostelen met attributen.

De voordeur van de pastorie is in eiken uitgevoerd. Aan de buitenzijde zijn geprofileerde delen vertikaal tegen klampen aangebracht. De andere deuren zijn ook opgeklampt met spiegelklampen maar zijn niet van eiken. De tuindeuren zijn van staal, net als de ramen die in de houten kozijnen zijn geplaatst.

Afbeelding 27: de achterzijde van de pastorie met de tuindeuren.

5 Interieur

5.1 Het koor en de viering

In het priesterkoor staat het hoofdaltaar op een natuurstenen verhoging van drie treden. Hiervoor is een tweede altaar opgesteld op een later aangebrachte verhoging voor het priesterkoor. Deze verhoging heeft gemetselde zijden en is bedekt met vierkante gezoete hardstenen tegels. Aan de voorzijde zijn over de volle breedte drie hardstenen treden geplaatst. De achterzijde wordt begrensd door een natuurstenen balustrade.

Afbeelding 29: zicht op de viering en het koor vanuit de entree. Links en rechts van het hoofdkoor de kleinere zijkoren.

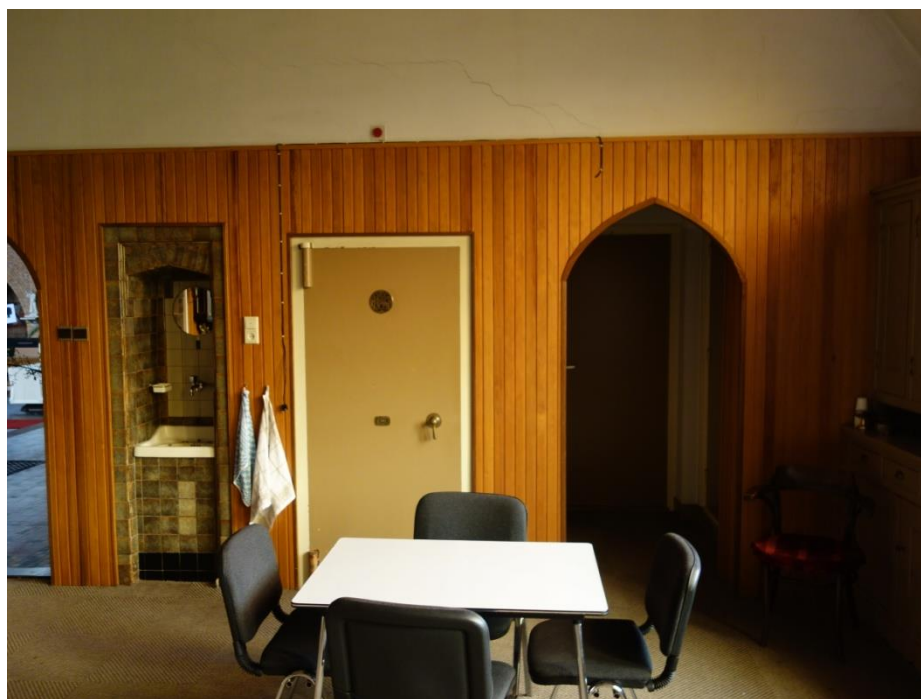
Naast het altaar zijn twee kandelaren geplaatst. Er voor hangt de godslamp. De graatgewelven rondom het altaar zijn beschilderd met zes aartsengelen en centraal het woord sanctus (heilig) met een allegorische voorstelling. Voor het altaar is de koortravee gesloten met een triomfboog waarin met geglazuurde stenen de tekst 'Looft den heer alle volken. Looft hem alle geslachten'. De pijlers onder de triomfboog zijn bekleedt met veelzijdige geglazuurde tegels van de firma Van der Lindt uit Delft. Aan de linkerzijde is een beeld van Christus geplaatst, aan de rechterzijde een van Maria, beide met heilig hart. Links van het koor is een zijkapel met een beeld van Sint Joris, rechts een met het Agnus Dei. Aan de linkerzijde van het koor is een kleine memoriesteen voor pater Joseph de Hoog ingemetseld.

Naast het altaar zijn er diverse kerkelijke attributen op de verhoging geplaatst. Links ernaast staat een klein koperen doopvont.

De vloer is zoals reeds benoemd fraai vormgegeven met mozaïek van kleinere en grotere gebakken tegels. Aan de rechterzijde bevinden zich de oorspronkelijke roosters voor de verwarming van de N.V. Beukers Verwarmingsmij. Schiedam in de vloer.

5.2 De sacristie

De sacristie is een eenvoudige ruimte. Op de betonnen vloer liggen tapijttegels. Drie van de vier wanden zijn later beschoten met schroten. De vierde wand betreft de ingebouwde kastenwand waar een gordijn voor hangt. Tegen het stucplafond zijn gecementeerde strovezel platen aangebracht. In de wand tegen het koor bevindt zich nog een originele betegelde nis met wasbak en kluis.

Afbeelding 30: de originele nis met wastafel en kluis in de sacristie.

De sacristie is toegankelijk vanuit het koor en vanuit een verkeersruimte met een buitendeur en aansluiting op de omgang. Op de vloer liggen tapijttegels, de wanden zijn gestuukt en gesausd, het plafond is beschoten met zachtboard. Hier staat ook de trap met kwart die de zolder ontsluit. Deze is niet ingericht.

5.3 De bij-sacristie

De bij-sacristie is een vergelijkbare ruimte als de sacristie. Op de vloer liggen tapijttegels. De muren zijn gestuukt en gesausd, het plafond met rondgaande platte lijst eveneens. Tegen de zijgevel staat een vaste kast met drie paneeldeuren. Achter het zijkoor leidt een trapje naar een toilet en buitendeur. Op de vloer liggen gebakken tegels, de kozijnen staan op hardstenen neuten. Het toilet heeft nog de oorspronkelijke overhoekse wastafel met loden afvoer. Aan de zijde van de dwarsbeuk heeft de bij-sacristie een doorgang naar de verkeersruimte die aansluit op de omgang.

5.4 De kapellen

5.4.1 De Christophoruskapel

Aan de rechterzijde van de entree is de twee traveeën diepe Christophoruskapel geplaatst. De kapel is van de kerkzaal gescheiden door twee smeedijzeren hekwerken omdat de van buiten toegankelijk kapel de hele week is geopend is. In een driezijdig gesloten nis staat een gipsen beeld van Christophorus die Christus draagt. De vloer van deze apsis is verhoogd waarbij het beeld op een eigen verhoging met daarop een sokkel staat. Op de vloer liggen gelijke tegels als in de kerk. De wanden en graatgewelven bestaan uit schoon metselwerk zoals in de rest van de kerk uitgevoerd.

Afbeelding 31: het beeld van Christophorus in de kapel.

5.4.2 De Mariakapel

Direct links van de entree is een spitsboogvormige nis uitgespaard waarin een beeld van Maria is opgesteld. Er is niet echt sprake van een kapel, maar wel van een specifiek ingericht ruimte. Deze is echter te klein om te betreden.

5.4.3 De voormalige doopkapel

Ter rechterzijde van de Mariakapel ligt de voormalige doopkapel. In de ruimte is een fors houten kruis geplaatst en er zijn foto's opgesteld van de inwoners van Hoeven die in de Tweede Wereldoorlog om het leven zijn gekomen. Op de vloer liggen gelijke tegels als in de kerk, het metselwerk is eveneens gelijk en loopt door in de graatgewelven. De ruimte wordt afgesloten door laag een smeedijzeren hek.

5.5 Het middenschip en de zijbeuken

Hoewel er te spreken is van een midden- en dwarsschip is de ruimtewerking van het de kerkzaal er op gericht de gehele ruimte op het priesterkoor te richten en hiervoor een zo open mogelijke ruimte te creëren; de plattegrond van een Grieks kruis zorgde voor een christocentrische kerk. Het ontwerp van Joh. H. Berben is hierin zeker geslaagd. De kerkzaal wordt omsloten door een omgang die meerdere functies combineert.

In het schip staan genummerde vuren banken op houten vlonders. In het dwarsschip staan dwars hardhouten banken die later zijn ingebracht. Zoals aangegeven is in de viering een verhoging aangebracht over tegelvloer heen. Het bankenplan en het patroon van de tegelvloer zijn op elkaar afgestemd. Aan de linkerzijde van het dwarsschip is de gemetselde voet van een later aangebrachte preekstoel nog aanwezig. Er tegen staat een elektronisch orgel en links er van een groter mechanisch orgel van de firma Morgan & Smith uit Brighton. Achter het orgel staat een oudere en grotere doopvont en diverse kandelaren. In de kerk zijn diverse beelden geplaatst en verschillende kleinere attributen waarvan een aantal ouder is dan het kerkgebouw en vermoedelijk afkomstig van de middeleeuwse voorganger.

Afbeelding 32: blik vanaf de linkerszijde van het koor de kerkzaal in. De ruimtelijke werking van de pijlers en de gewelven is goed waarneembaar.

Afbeelding 33: De later opgetrokken voet van de preekstoel. Het metselwerk doorbreekt het patroon van de (hier reeds vervangen) tegelvloer.

Vanuit de kerkzaal heeft men direct zicht op de diverse decoraties die zijn aangebracht. Een aanzienlijk deel hiervan vormen de muurschilderingen van de hand van Joan Collette. Deze zijn aangebracht tussen 1931 en 1934. Op de gevels van de dwarsbeuk zijn onder de vensters acht grote schilderijen aangebracht. aan de linker zijde vier scènes uit het leven van Maria, aan de rechterzijde vier scènes die relateren aan Johannes de Doper. In de travee van het dwarschip aan de zijde van het koor is links de opstanding en rechts de kruisiging geschilderd.

De schilderijen in het priesterkoor zijn ook van zijn hand. Naast een aantal kleinere schilderijen zijn er ook 14 kruiswegstaties door hem op multiplex geschilderd. Deze zijn in omgang geplaatst. Op de pijlers onder de schilderijen zijn zes houten beelden op houten consoles geplaatst: Anna, Jozef, Theresia, Gerardus, Apollonia en Franciscus.

In alle traveeën zijn mozaïeken in spaarvelden aangebracht. Het gaat hier om de twaalf apostelen, vier kerkvaders en vier evangelisten met telkens een attribuut in een los veld.

Afbeelding 34: de mozaïeken van kerkvaders en schildering met beeld van de kruisiging rechts van het koor.

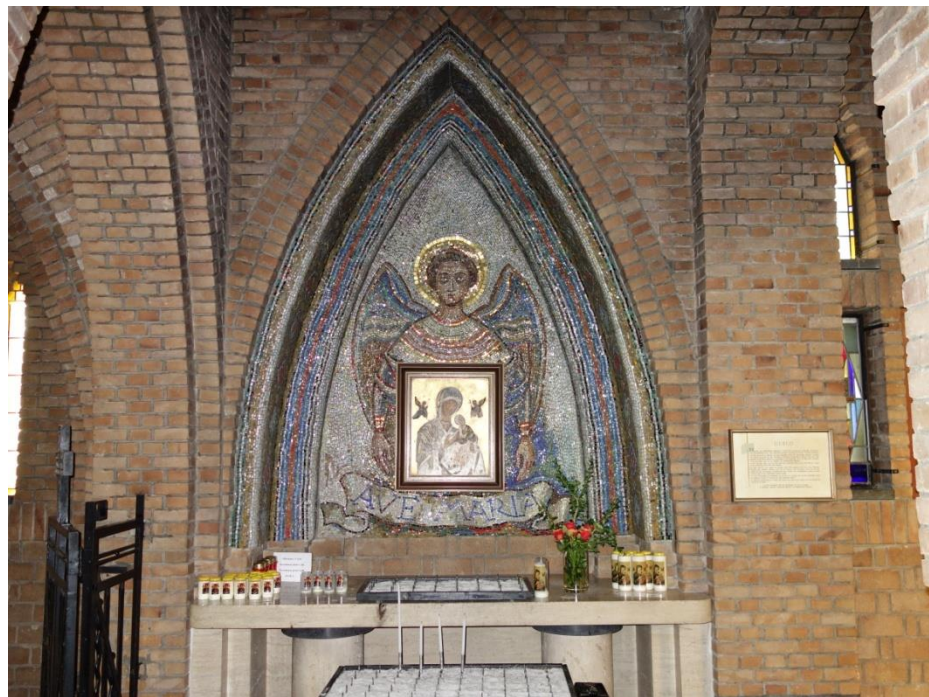

Afbeelding 35: de biechtstoel in de omgang.

De omgang langs de kerkzaal heeft diverse functies en is met zorg ingericht. Langs de gevels van schip en dwarsschip is de kruiswegstatie van de hand van Joan Colette opgehangen. Onder elke statie is een gebakken tegel met een kruis er op in het metselwerk opgenomen. In het dwarsschip zijn drie biechtstoelen aangebracht. Deze hebben hun oorspronkelijke afwerking nog inclusief belknop met het bordje 'biechtschel' en eiken deurtjes met bordje 'zeer eerwaarde heer pastoor'

In de hoek achter schip en dwarsschip zijn overhoeks nissen uitgespaard waar links een beeld van Antonius is geplaatst, rechts een van Bernardus.

De omgang kan vanuit de entree worden bereikt. Bij binnenkomst komt men in een gang die dwars langs de achterzijde van het schip loopt en waarvandaan men de kerkzaal en de kapellen kan betreden. In de pijlers die de bovenliggende tribune dragen zijn twee wijwaterbakjes geplaatst die ook door de firma Van der Lindt uit Delft zijn vervaardigd. Naar rechts kan men de verbindingsgang naar de pastorie betreden, naar links begint de omgang met een klein altaar met een mozaïek met Ave Maria.

Afbeelding 36: het mozaïek Ave Maria bij het begin van de omgang. Aan de linkerzijde de voormalige doopkapel.

5.6 Koor- en orgeltribune

De koor- en orgeltribune is gesitueerd in de voorbouw. Aan de kerkzijde staat zij op vier pijlers die extra geaccentueerd zijn doordat het metselwerk verder naar voren komt. De middelste drie scheibogen zijn gelijk van grootte, de buitenste twee smaller. De tribune heeft aan de zijde van de kerkzaal een vrij flauwe spitsboogvormige opening, aan de achterzijde sluit de buitengevel de tribune. Aan de zijde van de kerkzaal is een eenvoudige gemetselde balustrade aangebracht die met eiken delen is bekleedt.

De tribune is bereikbaar via het trappenhuis van de toren. Een opgeklampte deur met spiegelklampen verzorgt de toegang, tegenover de toegang geeft een volgende deur toegang tot een kleine bergruimte. Het door de gebroeders Vermeulen gebouwde orgel uit 1932 is nog aanwezig.

Afbeelding 37: blik van het priesterkoor richting de orgeltribune.

5.7 Pastorie

De pastorie kent vier woonlagen: kelder, begane grond, eerste en tweede verdieping. De aanbouw kent een kleine bergzolder, de verbindingsgang naar de kerk heeft alleen een begane grond.

De kelder is toegankelijk middels een houten trap onder de trap naar de verdieping. De wanden zijn gepleisterd en gewit. Hierlangs zijn deels houten en deels stenen rekken geplaatst. Langs het plafond lopen diverse leidingen. Aan de zijde van de kerk zijn er twee koekoeken die licht doen toetreden.

De begane grond wordt ontsloten door een brede gang die van de voordeur naar drie grote kamers, het trappenhuis en de gang naar de kerk loopt. Links hiervan liggen de keuken en bijkeuken, achter de trap toilet en urinoir. Achter de bijkeuken maakt de gang een knik om de berging heen.

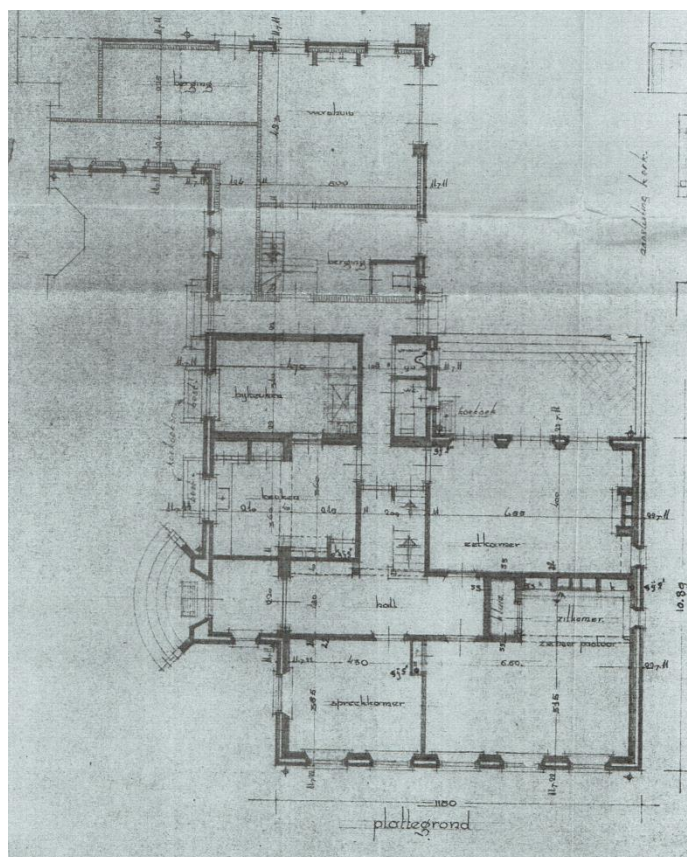
De vestibule is door een portaal met klapdeuren met glas-in-lood er in afgescheiden van de rest van de gang. In de ruimte is de meterkast geplaatst achter een eiken deur. De wanden zijn in schoon metselwerk opgetrokken. Dit loopt in de rest van de hal door tot borsthoogte. Boven de garderobe en de trap loopt een dubbele boog die draagt op een tufstenen zuil met kathedraalslag er op. Op de vloer liggen gebakken tegels.

De twee kamers aan de voorzijde hebben eiken visgraat parket op de vloer. De rechtse kamer heeft een met eiken afgetimmerde latei waarachter een ruime nis ligt waarin met schoon metselwerk een dressoir is geplaatst en een grote kluis tegen de wand van de gang is geplaatst. De tuinkamer heeft vloerbedekking op de grond. Tegen de zijgevel staat een schouwpartij met aan beide zijden een nis. De radiatoren zijn omgezet om de muurdammen tussen de tuindeuren.

De keuken en bijkeuken hebben gelijke gebakken tegels op de vloer, de wanden zijn eveneens tot borsthoogte betegeld. Aan de linkerzijde zijn de schouw, bergkast en werkblad met kasten nog intact, het keukenblok onder het venster is gemoderniseerd. Het toilet en urinoir hebben nog de oorspronkelijke betegeling op vloer en wanden, net als de verder inrichting.

De berging is in tweeën gedeeld. In het eerste deel is de ketel geplaatst en is een niet meer in gebruik zijnd toilet aanwezig, alles nog oorspronkelijk. Hierachter ligt de schuur met openslaande deuren. Hier leidt een trap naar de bergzolder

boven het eerst deel van berging en de bijkeuken. Alle wanden zijn, waar ze niet zijn betegeld of in schoon metselwerk opgetrokken, gestukadoord, net als de plafonds. Hiertussen is een kleine kooflijst aangebracht.

Afbeelding 38: de plattegrond van de begane grond van de pastorie.

De deuren zijn aan de bovenzijde licht getoogd en zijn in de woning in eiken uitgevoerd en naturel gelakt, in de bijruimtes in vuren.

De trappen hebben eiken treden en smeedijzeren spijlen die de eiken leuning dragen. Het schoon metselwerk stijgt met de trap naar de overloop waar het overal is toegepast. Op de eerste verdieping zijn twee grote kamers, vier slaapkamers en een badkamer aanwezig. De kamers hebben deuren met een enkel paneel. Aan de binnenzijde een lijst met een fors bolprofiel, aan de buitenzijde een kleine lijst boven het kozijn dat in de muur wegvalt. Boven het kozijn aan het einde van de overloop is een raampartij geplaatst. In alle kamers ligt vloerbedekking, de wanden zijn gestuukt evenals de plafonds die een smalle lijst hebben. De badkamer heeft geen bad meer maar een douche. De vloer en de wand zijn tot borsthoogte betegeld.

Op de zolder zijn naast de overloop twee slaapkamers afgescheiden. Het andere deel van de zolder is een open ruimte waarin de ketel is geplaatst en nog een oud expansievat aanwezig is. De radiatoren met bijbehorend leidingwerk zijn overal nog aanwezig.

Afbeelding 39: de overloop op de eerste verdieping van de pastorie.

6 Waardering

6.1 Waardendefinities

Om een proces van planvorming, plantoetsing en vergunningverlening soepel te laten verlopen, is het van belang dat alle betrokken partijen hetzelfde verstaan onder monumentale waarden en hun gradaties alsmede de door de bouwhistoricus gehanteerde toetsingscriteria. Dit hoofdstuk begint dan ook met het definiëren van de waarde-categorieën en de criteria authenticiteit en zeldzaamheid. De waardencategorieën en toetsingscriteria zijn voorgeschreven in de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* (RCE en SBN) zonder dat daarbij aangegeven wordt wat daar precies onder wordt verstaan.

In de inleiding van dit rapport is monumentale waarde in de context van gebouwd erfgoed omschreven als: een term waarmee objecten worden aangeduid die voor de samenleving als geheel belangrijk worden gevonden, vaak met het oog op de eigen cultuur en identiteit. Op academisch niveau ligt de nadruk van oudsher sterk op architectuur en vormgeving. Van oudsher worden vooral die gebouwen als monument aangewezen waarvan het exterieur duidelijke karakteristieken heeft van een bepaalde architectuurperiode. De laatste jaren komt er steeds meer aandacht voor historische constructies in, en de historische gebruiksfunctie van, gebouwen.

De bouwhistoricus heeft volgens de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* twee primaire toetsingscriteria tot zijn beschikking om onderscheid te maken in waardengradaties. Het betreft de mate van authenticiteit én de mate van zeldzaamheid. Het begrip authenticiteit is op zichzelf niet complex. Authenticiteit staat gelijk aan echtheid, 'zoals op het moment van ontstaan' en ongewijzigd. Men moet er hierbij wel voor waken dat de focus niet onevenredig op de eerste bouwfase wordt gelegd. Het is immers mogelijk dat een tweede, derde of zelfs vierde bouwphase ook monumentale waarde vertegenwoordigt. Een bepaalde ingreep kan bijvoorbeeld zeer karakteristiek zijn voor een bepaalde tijd. Als dat het geval is, dan spreekt men van (bouw)historische gelaagdheid. Feitelijk kent men hierbij een zekere monumentale waarde toe aan één of meerdere bouwfasen waarbij authentieke relictten uit die fasen nog aanwezig zijn.

Het begrip zeldzaamheid kan bij bouwhistorisch en waardestellend onderzoek niet absoluut worden bepaald. Daarvoor ontbreekt het aan kwantitatieve informatie. Daarnaast speelt parten dat niet altijd duidelijk is wat het referentiegebied precies is. Op plaatselijk niveau is een bouwkundig onderdeel eerder zeldzaam dan op provinciaal of zelfs landelijk niveau. Daarnaast kan de mate van zeldzaamheid vaak niet los worden gezien van de mate van authenticiteit. Immers een hogere mate van authenticiteit is per definitie zeldzamer.

Bij het opstellen van een waardenstelling schrijven de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* drie categorieën voor: hoge monumentale waarde, positieve monumentale waarde en indifferente monumentale waarde. De termen zijn goed toe te passen, wanneer men weet wat er onder wordt verstaan. Positief is feitelijk een bevestiging, een 'ja' antwoord. Positieve monumentale waarde wil dus niet veel anders zeggen dan dat er inderdaad sprake is van monumentale waarde. BAAC beschouwt positieve monumentale waarde als basiswaarde. De indicator hoog wordt toegepast om te verheffen. Er is niet zomaar sprake van monumentale waarde (positief), maar van iets bijzonders. De lastigste term in gebruik is de term indifferent wat letterlijk onverschillig betekent. In de

richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek worden indifferente monumentwaarden gedefinieerd als zaken die van relatief weinig belang zijn voor de structuur en/of de betekenis van het object (of gebied). Het lastige daaraan is de koppeling van indifferent en waarden, wat suggereert dat er wel sprake is van waarden, maar dat die niet in verhouding staan tot de positieve en eventueel hoge monumentale waarden. Het is om die reden dat BAAC in haar rapporten een vierde categorie hanteert, namelijk de categorie: geen monumentale waarde. Vaak gaat het hierbij om recente(re) afwerkingen, zoals vloerbedekkingen, behangsels, gipsplafonds en dergelijke.

Gesimplificeerd kan worden gesteld dat wanneer sprake is van een authentieke én zeldzame situatie, hoge monumentale waarde dient te worden toegekend. In geval een toestand authentiek is maar niet zeldzaam (of omgekeerd), is een positieve monumentale waarde op zijn plaats. Indifferente monumentale waarde ten slotte is de categorie waaronder zaken worden geschaard wanneer van een authentieke en zeldzame toestand in het geheel geen sprake is.

- Hoge monumentale waarde: van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied (bijzonder of uitzonderlijk).

Voor onderdelen waaraan hoge monumentale waarde is toegekend, geldt dat het behoud daarvan een zeer zwaar wegende factor is bij de afweging van algemene belangen (de betekenis van het monument voor de samenleving) tegen de belangen van de eigenaar/ontwikkelaar. In principe is al bij de planvorming het behoud van deze onderdelen een gegeven/uitgangspunt. Aanpassingen zijn denkbaar wanneer de bestaande monumentale waarde wordt versterkt (bijvoorbeeld door herstel van details, terugbrengen van oorspronkelijke kleurstellingen, het verwijderen van waarde-verstorende elementen of eventueel reconstructie). Indien de waarde wordt aangetast, geldt dat ingrepen met zorg moeten worden uitgevoerd waarbij de historische architectuur van het gebouw maatgevend is. Aanpassing van elementen met hoge monumentale waarde kan gevolgen hebben voor de monumentale status van het gebouw.

- Positieve monumentale waarde: van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied, omwille van de (redelijk) hoge mate van authenticiteit en/of zeldzaamheid (basiswaarde).

Voor onderdelen waaraan positieve monumentale waarde is toegekend, geldt dat er bij het maken van verbouwingsplannen, vanuit bouwhistorisch oogpunt, gestreefd moet worden naar zoveel mogelijk behoud er van. Het monumentale belang van deze elementen dient zorgvuldig afgewogen te worden tegen de belangen van de eigenaar/ontwikkelaar. Aanpassingen van positief gewaardeerde onderdelen zijn denkbaar wanneer het karakter en de monumentale waarde van het geheel blijven bestaan of eventueel worden versterkt. Substantiële aantasting van positief gewaardeerde onderdelen kan gevolgen hebben voor de monumentale status van het gebouw.

- Indifferente monumentale waarde: van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object als gevolg van een aantasting van de mate van authenticiteit of de veelvoorkomendheid.

Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen zwaarwegende argumenten om het volledige behoud van indifferent gewaardeerde onderdelen na te streven. Wijzigingen behoren doorgaans tot de mogelijkheden, sloop in veel gevallen ook. Reconstructief herstel kan in sommige gevallen leiden tot opwaardering van indifferent gewaardeerde onderdelen.

- Geen monumentale waarde

Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen argumenten om het behoud van elementen zonder monumentale waarde na te streven. Wijzigingen of zelfs sloop behoren zonder voorbehoud omwille van bouwhistorie of de monumentale status tot de mogelijkheden en kunnen in het geval het verstorende elementen zijn, zelfs een positief effect hebben op de beleving van de monumentale waarde van het complex als geheel.

6.2 Waardering

6.2.1 Algemene historische waarde

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de algemene historische waarde van een object inzicht moet worden verkregen in verbondenheid met maatschappelijke ontwikkelingen. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of in het gebouw één of meerdere maatschappelijke ontwikkelingen tot uitdrukking komen, en zo ja, in welke mate en hoedanigheid. Dit is geen eenvoudige opgave, mede omdat concrete definities van de gehanteerde begrippen ontbreken. In deze rapportage worden alleen die begrippen gedefinieerd waarover binnen de kaders van het onderzoek uitspraken mogelijk zijn.

Onder *culturele ontwikkeling* wordt in dit kader verstaan de ontwikkeling van veronderstellingen, opvattingen, waarden, normen en de materiële uitdrukking daarvan door een samenleving of een groep daarbinnen. De ontwikkeling van menselijke activiteit is op tastbare wijze tot uiting gebracht. Het staat buiten kijf dat dit kerkgebouw niet alleen een centrum was voor religieuze cultuur maar ook voor andere (wel altijd aan religie gerelateerde) cultuuruitingen. Dit gebouw en de voorganger hebben een centrale rol gespeeld in het leven van de inwoners van Hoeven. Dit komt nu onder andere nog tot uiting in de centrale plaats van het gebouw. De bouw van de royale pastorie onderstreept het belang dat aan het geloof werd toegekend.

Onder *sociaaleconomische ontwikkeling* wordt in deze rapportage gerekend de ontwikkeling die betrekking heeft op algemene welvaart/vooruitgang. De nieuwbouw van de forse kerk met pastorie wijst op toegenomen van mogelijkheden van zowel de Hoevense gemeenschap als de bredere Katholieke gemeenschap. Getuige de investeringen in het middeleeuwse kerkgebouw was deze ontwikkeling al in de 19^e eeuw ingezet.

Onder *geestelijke ontwikkeling* wordt in deze rapportage verstaan de ontwikkeling van het niet stoffelijke, in dit geval tot uiting gebracht in het materiële; het complex.

De opzet en architectuur van het gebouw maakt duidelijk dat we hier van doen hebben met een kerkgebouw. Een opvallend aspect hierbij is dat de oriëntatie van de kerk op het oosten is losgelaten en het gebouw op de St. Janstraat is georiënteerd. De bepalende rol die de autozegening en de verering van Christophorus bij de inrichting van het perceel heeft gekregen onderstreept deze nieuwe ontwikkeling, die relateert aan de bredere maatschappelijke opkomst van mobiliteit en de geestelijke duiding hiervan.

De keuze voor de christologische plattegrond is een waardevol element dat aan de belevingswereld van de bouwtijd relateert.

De *geografische ontwikkeling* kan worden gedefinieerd als de betekenis die het gebied heeft voor de door de mens gecreëerde leefomgeving; de wijze waarop het natuurlandschap in cultuurlandschap werd getransformeerd en aan ontwikkelingen in gebruik werd aangepast, zowel in materiële als immateriële zin.

De keuze om de nieuwe kerk met pastorie niet op de plaats van de bestaande kerk te realiseren maar op een nieuwe plaats sluit aan bij de expansie van Hoeven waardoor meer grond voor bebouwing in gebruik werd genomen en de ontwikkeling van de St. Janstraat in de richting van het seminarie.

Onder *bestuurlijke ontwikkeling* wordt verstaan de ontwikkeling van zeggenschap over een maatschappelijk afgebakend gebied.

In principe kan hieronder worden verstaan de invloed die het geloofsleven heeft (gehad) op de gelovigen en de samenleving als geheel, vooral ten aanzien van (geestelijke)zorg, gemeenschapszin en welbevinden.

Onder (technische en) *typologische ontwikkeling* op maatschappelijk vlak wordt hier verstaan de ontwikkeling in grondvorm gerelateerd aan de mens/gebruiker (bijvoorbeeld sekse of status) of sociale gebeurtenissen. Het is binnen de kaders van deze verkenning niet duidelijk geworden of hiervan sprake is.

Onder *innovatieve waarde* wordt verstaan de ontwikkeling van nieuwe ideeën en opvattingen, hier met betrekking tot maatschappelijk of op de markt gerichte of strategische vernieuwing.

De opkomst van de autozegening en de hieraan verbonden

Christophorusverering is een belangrijke nieuwe ontwikkeling die een verband legt tussen de snelle technische en maatschappelijke veranderingen en hoe deze aan het geloofsleven werden verbonden.

De keuze voor de mengvorm van expressieve en traditionele stijlen, de christocentrische gerichtheid en moderne bouwwijze waarbij de betonconstructie de draagconstructie van gebouw vormt, getuigen van de toepassing van nieuwe ideeën bij de bouw van de kerk (dit betreft met name voor de betonconstructie van de kap)

6.2.2 Ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden inzicht in de status van vijf te onderscheiden componenten is vereist. Enkele van die componenten daarvan zijn hieronder gecombineerd.

- Het belang van het object als onderdeel van een groter geheel dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van (inter)nationaal belang is.

Het kerkgebouw is niet gelegen in een Rijksbeschermd dorpsgezicht. De gemeente heeft hier ook geen gemeentelijk beschermd dorpsgezicht aangewezen. Van (inter)nationale betekenis zijn kerk en omgeving dus niet.

- Belang van het object wegens de situering, verbondenheid met de ontwikkeling van een streek, stad of wijk en het aanzien van dat gebied.

De locatie van kerk en pastorie laat zien dat er voor is gekozen om de kerk niet op de oude locatie te herbouwen en daarmee in de oude dorpskern te plaatsen.

Vanwege de autozegening en het ontwerp was er behoefte aan meer ruimte.

Samen met de ontwikkeling van de St. Janstraat door de komst van het seminarie leidde tot de keuze voor de huidige locatie. Mogelijk wilde de Hoevense gemeenschap zich ook duidelijk positioneren ten opzichte van het bovenlokale seminarie. De keuze sluit aan bij de algehele 19^e- en 20^e-eeuwse groei van dorpen en steden buiten hun traditionele kern.

De inrichting van het kerkterrein ten bate van de autozegeningen is deels verloren gegaan. Het plein voor de entree is hier nog wel aan gerelateerd.

Vanwege de zeldzaamheid ervan is het belang groot.

De begraafplaats achter de kerk is niet onderzocht, maar is een onmisbaar onderdeel van het ensemble kerk, pastorie en begraafplaats. Het gehele ensemble is op het oorspronkelijke kavel gesitueerd.

- Belang van het object vanwege de verkaveling, de inrichting of voorzieningen, de hoge kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, water en/of bodemgesteldheid.

Binnen de kaders van de verkenning is hier onvoldoende informatie over verzameld.

6.2.3 Architectonische waarden

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de architectonische waarden inzicht moet worden verkregen in de

status van vijf te onderscheiden componenten, waarvan hieronder enkele worden gecombineerd.

- Belang van het complex voor de geschiedenis van de architectuur en het oeuvre van de architect(en).

Joh. H. Berben heeft een relatief klein oeuvre. Hiervan is een aantal kerken reeds gesloopt wat de positie van de St. Jan de Doperkerk alleen maar belangrijker maakt. Voor deze bouwhistorische verkenning is het oeuvre van Berben verder niet onderzocht zodat de plaats van de kerk in diens oeuvre en de plaats van dit laatste in de architectuurhistorie niet is bepaald.

- Belang vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteit van het ontwerp en de ornamentiek.

Het exterieur van de kerk en pastorie kent geen specifieke materiaaltoepassingen. Daarbij is de door Berben royaal ontworpen vieringtoren zeer versoberd uitgevoerd. Wel heeft het ontwerp een hoge kwaliteit die ook overal consequent is toegepast, men kan spreken van een *Gesamtkunstwerk*. De meeste expressie van het ontwerp zit in het metselwerk en is duidelijk herkenbaar.

Het interieur overtreft qua esthetiek het exterieur, met name door de royaler toegepast metselverbanden en de gele kleur van de stenen. Hier maken niet alleen de constructieve elementen uit van het *Gesamtkunstwerk*, maar ook de betegelde vloeren van kerkzaal en koor, de muurschilderingen en kruiswegstatie van Joan Collette, de mozaïeken in de spaarvelden onder de vensters en ook de kleine elementen als de wijwaterbakjes en betegelde vieringpijlers. De christocentrische gerichtheid maakt dat zowel de ruimtelijke vorm van de kerk als de decoratie ervan als een geheel kan worden beleefd.

6.2.4 Bouwhistorische waarden

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de bouwhistorische waarden van het gebouw onderscheid wordt gemaakt in drie componenten. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of het gebouw van belang is vanwege één of meerdere van deze componenten en hoe groot dit belang is, waarbij authenticiteit en zeldzaamheid de belangrijkste toetsingscriteria zijn.

- Het belang van het object voor de geschiedenis van de bouwtechniek.

In het gebouw zijn zowel traditionele als vernieuwende technieken toegepast. Het creëren van een grote open ruimte met behulp van een betonconstructie die gelijk het gewelf vormde behoorde tot de nieuwe bouwtechnieken in de bouwtijd. Net als het plaatsen van betonnen kaspanten die de verder traditionele dakhuid dragen. Het expressieve metselwerk van interieur en exterieur liep niet voorop in de technische ontwikkeling, maar was ook zeker niet traditioneel. Het gehele gebouw is nog vrijwel authentiek aanwezig.

- Het belang van het object vanwege de historische gelaagdheid.

In de kerk zelf is een aantal kleine wijzigingen aangebracht die geen waarde vertegenwoordigen. De herbouw van de pastorie na de Tweede Wereldoorlog is wel een belangrijke waarde die de gevolgen van de oorlog inzichtelijk maakt.

6.2.5 Waarden vanuit de gebruikshistorie

In de *richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek* wordt aangegeven dat voor de bepaling van de waarden vanuit de gebruikshistorie van het gebouw onderscheid wordt gemaakt in drie componenten. Concreet wordt de bouwhistoricus gevraagd te toetsen of het gebouw van belang is vanwege één of meerdere van deze componenten en hoe groot dit belang is waarbij authenticiteit en zeldzaamheid de belangrijkste toetsingscriteria zijn.

- Het belang vanwege de ordening, samenhang of inrichting van gebouwen of ruimten, passend bij een historische functie, gebruik of productie in het object/complex.

Het ontwerp van het gebouw draagt in belangrijke mate bij aan de functie van het gewijde ruimte waarin gelovigen bijeen komen om hun geloof te belijden en de specifieke vorm die de katholieke eredienst vraagt. De roerende zaken in het gebouw (denk aan de altaren, de kruiswegstatie en de kerkbanken) zijn hier in hoge mate aan verbonden.

- Het belang vanwege een (historische) functie, gebruik of productie in het object/complex.

Dit is voor kerkgebouwen een evident punt. Het religieuze gebruik en het gebouw zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hierbij is het zo dat het belang van actief gebruikte kerkgebouwen eigenlijk alleen maar hoger wordt als gevolg van ontkerkelijking en gedeeld gebruik van gebouwen door verschillende geloofsgemeenschappen. Het religieuze gebruik van het gebouw raakt ook aan de bredere rol die het kerkgebouw in de lokale gemeenschap vervulde.

- Het belang van het object/complex als herinnering aan een historische gebeurtenis of prominente bewoner/gebruiker/opdrachtgever.

In het hebben vele generaties hun geloof beleefd en daaraan gerelateerde levensmomenten van onder meer doop, huwelijk en overlijden vorm gegeven. Naast hun persoonlijke beleving had dit een breder maatschappelijk effect. In dit kader dient ook de autozegening te worden genoemd als een brede traditie die ter plekke is ontstaan. Op meerdere wijzen zijn de kerk en pastorie verbonden aan de Tweede Wereldoorlog: door de plaquette die kapellaan A. Verhagen gedenkt, de inrichting van de voormalige doopkapel en herbouwde pastorie.

6.3 Waardestellingen

Het toekennen van waarden aan gebouwen die vrijwel geheel in oorspronkelijke staat verkeren, aangewezen zijn als rijks- en gemeentelijk monument én ontworpen zijn door een architect van naam, is wanneer er getoetst wordt op de mate van authenticiteit betrekkelijk eenvoudig. Toetsen op de mate van zeldzaamheid is in geval van een dorpskerk op regionaal niveau ook niet bijzonder complex, zoveel dorpskerken uit de Interbellumperiode zijn er niet in Hoeven en de directe omgeving. Landelijk gezien is deze zeldzaamheid minder groot. De Interbellumperiode is bij uitstek een tijd waarin er veel kerken (en ook kloosters) zijn gerealiseerd.

Zoals aangegeven in de inleiding van deze rapportage hanteert BAAC de categorie positieve monumentale waarde als uitgangspunt, als basiswaarde. Van daaruit wordt gekeken naar zaken die in het gebouw van overstijgend belang zijn. De waardestellingsrepresentatietekeningen zijn onlosmakelijk verbonden met de omschrijving van de waarden hieronder.

Hoge monumentale waarde

1. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage hoge monumentale waarde toegekend aan de gehele constructie (beton- en metselwerk, kapconstructies) en de decoratie ((sier)metselwerk, muurschilderingen, mozaïeken, glas-in-lood vensters, wijwaterbakjes en tegels op de vloer en pijlers) van het kerkgebouw. De verschillende onderdelen van het kerkgebouw zijn vrijwel geheel authentiek aanwezig. Zij kunnen niet los van elkaar gezien worden en maken allemaal deel uit van het ontwerp van Berben. De kerk is in constructie en decoratie een gesamt-kunstwerk dat de tijd zeer goed doorstaan heeft.

2. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage hoge monumentale waarde toegekend aan het bouwvolume van de pastorie en de verbinding aan de kerk. De pastorie is een onlosmakelijk onderdeel van het ontwerp van Berben en de herbouw na de oorlog benoemt een belangrijke historische waarde.

Positieve monumentale waarde

3. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage positieve monumentale waarde toegekend aan de inrichting van sacristie en de bij-sacristie vanwege de mate van authenticiteit en de verbondenheid aan het gehele ontwerp. De zeldzaamheid van de inrichting is beperkt.
4. Op basis van de bevindingen in deze rapportage wordt positieve monumentale waarde toegekend aan de inrichting van de verkeersruimten tussen sacristieën omgang en bij-sacristie en omgang vanwege de mate van authenticiteit. De zeldzaamheid van de inrichting is (zeer) beperkt.
5. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage positieve monumentale waarde toegekend aan de inrichting van de voormalige doopkapel als oorspronkelijk element en ook op grond van het historische waarde van het aan de Tweede Wereldoorlog verbonden gebruik.
6. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage positieve monumentale waarde toegekend aan de inrichting van de begane grond van de pastorie en de overloop van de eerste verdieping. De inrichting is kenmerkend voor het werk van de architect en de bouwtijd. De authenticiteit is hoog, de zeldzaamheid enigszins beperkt.
7. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage positieve monumentale waarde toegekend aan de plaquette die kapelaan A. Verhagen gedenkt. Deze relateert aan de gevolgen van de tweede Wereldoorlog voor de Hoevense gemeenschap en hoe hier bij werd stilgestaan.
8. Er wordt op basis van de bevindingen in deze rapportage positieve monumentale waarde toegekend aan de kerkbanken vanwege de hoge mate van authenticiteit, de mate van zeldzaamheid is beperkt.

Indifferente monumentale waarde

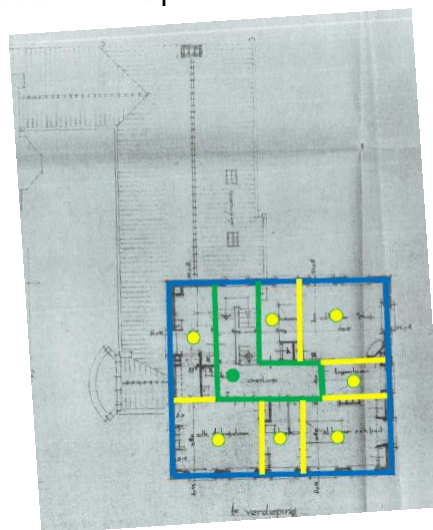
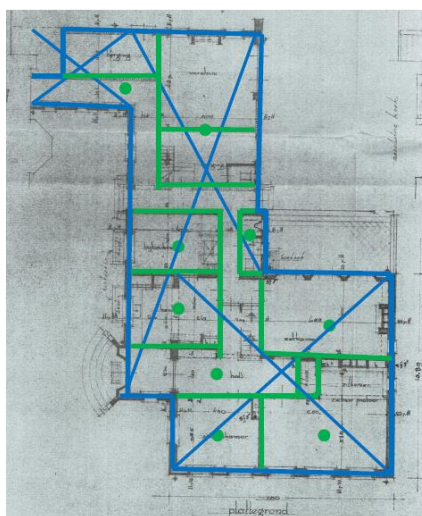
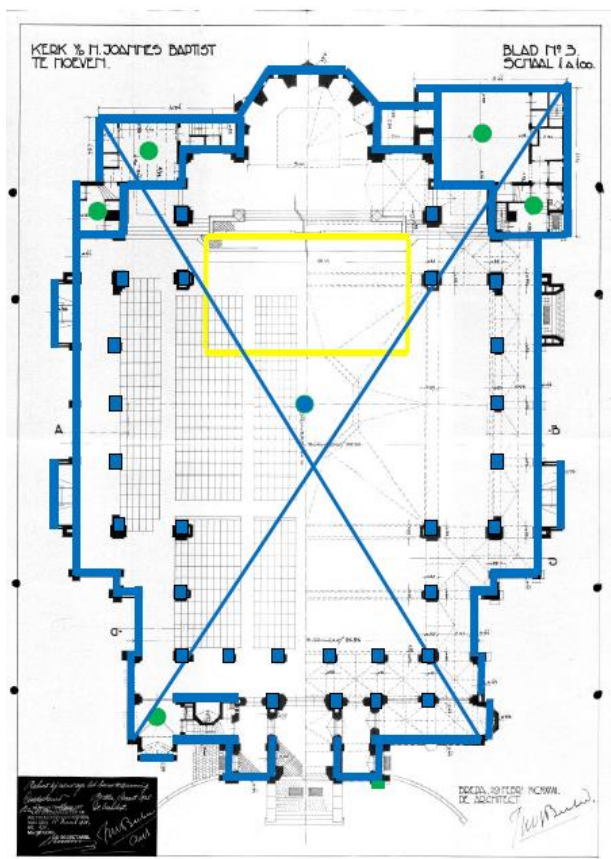
9. Op basis van de bevindingen in deze rapportage wordt indifferente monumentale waarde toegekend aan het in de viering uitgebouwde priesterkoor. Hoewel het van belang is voor de gebruikshistorie en de materialisering redelijk is verzorgd, verstoort dit het oorspronkelijk ontwerp.
10. Op basis van de bevindingen in deze rapportage wordt indifferente monumentale waarde toegekend aan de kamers op de eerste en tweede verdieping van de pastorie. Hoewel de authenticiteit hoog is, is de zeldzaamheid (zeer) beperkt.

Geen monumentale waarde

11. Op basis van de bevindingen in deze rapportage wordt geen monumentale waarde toegekend aan recente(re) interieurelementen en –afwerkingen, te denken aan vloerbedekking in de (bij-)sacristie en een gipsen plafond in de verkeersruimte aan de rechterzijde.

Nader te bepalen of te verifiëren

12. Het onderzoeken en waarden van kerkorgels is een specifiek vakgebied waarop BAAC zich onvoldoende heeft toegelegd om uitspraken te doen over de monumentale waarde van het Hoevense kerkorgel dat in 1932 werd gemaakt door de gebroeders Vermeulen.
13. Binnen de bouwhistorische verkenning is geen plaats voor een kunsthistorisch onderzoek naar de volledige kerkinventaris. In het gebouw zijn meerdere monumentale stukken aangetroffen die een nader onderzoek rechtvaardigen.

	Hoge monumentale waarde
	Positieve monumentale waarde
	Indifferente monumentale waarde
	Geen monumentale waarde
	Nader te bepalen
	Balklaag of kapconstructie
	Interieurelement

Afbeelding 40: waardestellingsrepresentatietekeningen van de kerk en de begane grond en verdieping van de pastorie.

Bronvermelding illustraties

De foto's zijn gemaakt door de drs. L. van Hemert, uitgezonderd de volgende afbeeldingen:

2: kadastrale minuut geraadpleegd via de beeldbank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

3 Beeldbank RCE BT-019576

4 Beeldbank West-Brabants Archief (WBA) 014019270

5 Beeldbank WBA 014019386

6 Beeldbank WBA 014019376

7 Beeldbank WBA 014019551

8 Beeldbank WBA 014019836

Over BAAC

- Het bedrijf

BAAC is een onafhankelijk onderzoeksbureau dat zich sinds de oprichting in 2000 bezig houdt met cultuurhistorie in de breedste zin van het woord. BAAC voert alle mogelijke facetten van archeologisch en bouwhistorisch onderzoek uit en beschikt over een groot aantal specialisten. Het bedrijf heeft ongeveer 80 werknemers in dienst, verdeeld over vestigingen in Deventer, 's-Hertogenbosch en Drongen (Vlaanderen). Bouwhistorie is van begin af aan één van de pijlers van het bedrijf. De afdeling bouwhistorie bestaat uit:

De afdeling bouwhistorie bestaat uit:

- ir. Rob Gruben (bouwhistorisch onderzoek en fotogrammetrie)
- drs. ing. Geert Oldenmenger (bouwhistorisch, architectuurhistorisch en cultuurhistorisch onderzoek)
- drs. Hans Willems (historisch onderzoek)
- Petra Doeve (dendrochronoloog)

- De onderzoeker(s) en auteur(s)

Drs. Lammert van Hemert (1977) is opgegroeid in het mooie polderlandschap van Hei- en Boecop. Tijdens en na zijn studie geschiedenis aan de Universiteit Utrecht is hij bijna 12 jaar werkzaam geweest bij bouwbedrijf Van Wiggen in Vianen (Utrecht). Wat begon met het schoonmaken van betonbekisting groeide naar het uitvoeren van timmer- en metselwerk. Dit verdiepte zich bij Mathijs van Campen met renovatieprojecten in Utrecht. Sinds 2011 is Van Hemert Bouw-Historie zelfstandig actief.

In 2003 is de studie geschiedenis aan de Universiteit Utrecht afgerond. In 2007 volgde de eerstegraads bevoegdheid om tot 2016 les te geven in het middelbaar onderwijs. Tussen 2011 en 2013 volgde hij aan de Hogeschool Utrecht de opleiding Bouwhistorie, Restauratie en Monumentenzorg.

Van Hemert Bouw-Historie voert diverse kleinschalige en hoogwaardige restauraties en renovaties uit. Er zijn diverse bouwhistorische verkenningen uitgevoerd en adviezen voor de instandhouding van monumenten verstrekt. De combinatie van praktische ervaring en theoretische kennis wordt ingezet om erfgoed, ook zonder status, met zorg toekomstbestendig te houden.